

П'ЯТНИЦЬКИЙ ЦВИНТАР В м. КРЕМЕНЬ.

В м. Кременці у підніжжя гори Черчі П'ятницький (козацький) цвинтар, пам'ятка Історії ХУІІ ст., де за переказами поховані козаки, які загинули під час штурму фортеці в 1643 р. На цвинтарі, збереглося кілька десятків христів та плит. Біля десятка з них нагадують своєю формою кобзу.

Як відомо із переказів, а також з першоджерел, більше двох тисяч козаків та ополченців загинуло під час облоги і штурму фортеці. Це цілком вірогідно, якщо знайти на ній розташування та укріплення. За 12 років до цієї події в 1636 році із цвинтаря біля церкви Праскеви П'ятниці, що простояла та із 1563 року, а до неї – на цьому місці стояла Воскресеньська церква, було перенесено на рівнину.

В кінці ХІХ ст., цей цвинтар згадується як закритий, який проіснував з ХУІ (а можливо з ХУ ст.) по ХІХ ст. В 1648 році церква вже була перенесена.

На горбі лишився лише парафіяльний П'ятницький цвинтар. Цілком вірогідно, що козаки в 1648 році ховали своїх товаришів на старому цвинтарі, недалеко від місця бою. Більша частина загиблих козаків можливо були поховані на місці, де зараз підколедж Ім. Т. Шевченка.

Так, при будівництві ліцею, за переказами, знаходили залишки великого погребіння.

Козацькі поховання на П'ятницькому цвинтарі були чисельними, але скільки навіть приблизно-встановити неможливо.

На цвинтарі час від часу знаходили козацькі ляльки.

Плити, які хрести, обтесані на швидкоруч і безсистемність їх розташування свідчать про пізніше поховання. Хоча прості хрести і бандури мають відношення до козацьких погребінь. Можливо при пізніших похованнях використовувались старі хрести.

Вірогідно, що пізніше ХУІІІ-ХІХ ст. були окремі (гумно) поховання від мору. Про це зокрема свідчить напис на одній із плит, що в дальшому кінці цвинтаря. Напис дуже поспічений, можливо деякі букви зазнали видозмін, але з певною ступінню умовності вдалось прочитати: "Рай присвятий загиблому в повітря і блаженію", далі йде ім'я, – дата втрачена. Це поховання суттєво відрізняється від козацьких.

В центрі цвинтаря є парафіяльні поховання кінця ХУІІ – поч. ХІХ ст.

Можливо це і є морові поховання, що і було причиною закриття цвинтаря.

П'ятницький цвинтар в Кременці проіснував майже 500 років. На ньому збереглися камінні хрести ХУІІ-ХУІІІ ст.

На ньому поховані кременчани, а також козаки.

Кременчани дбайливо дотримують П'ятницький цвинтар, як священу реліквію історичної та героїчної минувшини, з покоління в покоління переказують легенди. В одній із них, записаній на Кременеччині, розповідається про штурм фортеці та про те, як виник цей цвинтар.

Полеглих у бою побратимів вирішив поховати Кривоніс на великій галявині, розташованій біля підніжжя гори.

"На ранок козаки, міщани і селяни копали на горбі могили довгими рядами, – оповідається в легенді, – люті вгризаючись в кам'янисту землю. І пташки не співали, і цвіркуни заклали тоді. Злилися від поту козацькі оселедці і робітні чуприни.

Ще не скінчили **як** копати, а на горбі вже рушили довгою лавою босоголові козаки, несучи у відкритих домовинах загиблих. І вітер бавився їх волоссям та пишними китайками, а сонце чепурилося до дорогої зброї, заглядало у закриті очі, обцілювало в миті білі лиця.

Склонилися в жалобі корогви над збитими, як почалася панахида. Скінчилася відправа. Вже сонце сховалося на ніч.

– Не годиться, – сказав Максим Кривоніс, – хоронити героїв у північному.

Вони билися і загибли за сонце, за світло. Поховано досвіта. А зараз пам'яємо чарою їх та й спочинемо... Заснуло жале козацтво обіч загиблого. Стончано стали живі – незавтра в дорогу. Спокійно спали мертві – відходили своє навік. І лиш Максиму – полковнику сон не йде. Тяжко, як згадає скільки козацтва полягло під замком. А ще тяжче від тої думки, що незнайомі з'їдять і ніхто не спільне про їх звитягу. Часу нема. Ще багато листва гуляє в ріднім краю. Сам-би витесав хрести побратимам, та такі, щоб віки-вічні...

Полковник забувся в короткому сні... Враз над досвідками закричали вартіві, вдарили на сполох. Схоплювались козаки, і гуртувались до бою коло Максима.

А деж мертві? Нема. Як і не було ніколи. І тільки на місці домовин вишикувались кам'яні хрести, прикрившись стелами-щитами.

Козаки і не дивувались довго. Сурма кликала в похід...

Та віри Максим, що спокій на землі Кременецькій буде. Бо ж стоять на вічних чатах на П'ятницькім горбі кам'яні козацькі вартіві.

Кременчани глибоко шанують тих, хто ~~взяв~~ ^{взяв} землю від чужинців.

Щорічно тут відбуваються панахиди. На самій вершині П'ятницьго пагорба височить пам'ятник висота, якого біля 8 м де на фоні кам'яного хреста свою голову козак-бандурист, віддаючи шану захисникам-героям вільної землі української.